

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 7.

Marti 16. Februaru

1860.

Kővári László.

(Urmare din an. tr.)

La pag. 37 § 14 nota 1) D. K. in istoria Ardealului cu loculu din Anonimulu Notariu al regelui Bela dela C. XI, nu pôte se arate cu siguritate, ca pre tempulu venirei unguriloru in Ungaria, in partea nordica a Ardealului pene la Muresiu au locuitu Cazari sub domnirea lui Memmorutu, pentruca gintele din Tiéra lui Monumorutu nu au fostu locuitori in partea nordica a Ardealului pene la Muresiu, cum crede D. K., ci acele au fostu afara de marginile Ultransilvaniei séu a Ardealului, precum se pôte vedea din Anonimulu Notariu a regelui Bela, care la cap. XI pag. 27 scrie: Eara pamentu, care e intre Tisa, si Silva Igonu, care e spre Ardealu dela Muresiu pene la Somesiulu a cuprinsu luisi Ducele Morutu (mosiu lui Memmorutu), — „Terram vero quae est inter Thisciam, et silvam Igon, quae iacet ad Erdevel a fluvio Morus, usque ad fluvium Zomus praecipuavisset sibi dux Morout,“ si cum recunósce si Petru Maioru in istoria pentru inceputulu Rumaniloru in Ardealu pag. 141 unde scrie: ca imperati'a lui Memmorutu éra dela marginea Ardealului pene unde se seara Muresiulu in Tisa; ma si de ar fi fostu gintele din Principatu lui Memmorutu locuitori in partea nordica a Ardealului, nice atunci D. K. cu loculu din Anonimulu Notariu c. XI, nu pôte se arate cu siguritate, ca pe tempulu venirei unguriloru in Ungari'a in partea nordica a Ardealului pene la Muresiu ar fi locuitu Cazari, caci Anonimulu Notariu la c. XI, la care provóca D. K., nu scrie apriatu, ca gintele din tienutulu lui Memmorutu in ade-

veru au fostu Cazari, ci numai atata dice: ca acele ginte se dicu: Cozar; asia fiindu dara numai din numirea acésta simpla: Cazaru, ne fiindu alte date istorice, ori alte argumente cu putere, nu 'si pôte D. K. intari asertiunea in privintia locuintiei Cazariloru in Ardealu pene la Muresiu, nu, pentru ca uumirea acésta: Cazaru, cu care afara de poporulu Cazaru, cum scrie Strahleberg, sau numitu mai alesu popórele dela gurele riuriloru mai mari, cu care numire, cum scrie Tunmann in istoria popóreloru dela Marea négra sau numitu de catra unii si cumanii (pag. 118), si ereticii (pag. 164), si in urma, cu care numire sau numitu si Rumanii din tienutulu lui Memmorutu cum se pôte deduce din Anonimulu Notariu la c. IX si XI, cu una cuventu pentru ca numirea: Cozaru, e dubia, si ne sigura, si asia nu pôte se produca probaveritate sigura pentru locuintia Cazariloru in partea nordica a Ardealului pene la Muresiu, cu atatu mai putienu, ca ce Ogmandu spionu ducelú unguriloru Arpadu la Anonimulu Notariu regelui Bela c. XXV pag. 52 dice: ca in Ardealu au locuitu Rumanii (Blachi), si slavi pe tempulu venirei unguriloru asupra Ardealului; si cace dupa Anonimulu Notariu c. XXIV pag. 49 in Ardealu pe tempulu lui Arpadu ducelú Ungariei a domnitu Gelu, éra nu Memmorutu.

Ce se tiene de numele, Cusrióra (Kozárvár), si ruinele de acolo, la care D. K. provóca in privintia locuintiei Cazariloru in Ardealu pene la Muresiu, acele nimicu nu potu ajuta asertiunei D. K., caci din acele numai nesce coniecturi debile se potu face, si si acele inea numai pentru Cusrióra (care i dia colo de Somesiu, afara de tienutulu lui Memmorutu) éra nu si pentru tóta partea nordica a

Ardealului pene la Muresiu, pene unde intinse acele coniecturi se rumpu de totu. —

De unde dara se cere, ca D. K. din alti scriitori, si nu din Anonimulu Notariu se arate, ca in partea nordica a Ardealului pene la Muresiu pe tempulu venirei ungurilor au locuitu Cazari, pene ce inse va implini acésta datorintia, noi basati pe temeuri bune istorice credemu:

1) Ca pe tempulu venirei ungurilor asupra lui Gelu in Ardealu locuiau: Rumani si slavi, carii aveau de Domnu pre Gelo, care a fostu Rumano.

2) Ca, cum se póte deduce din Anonimulu Notariu la capu IX, si din Guido de Ravenna scriitoriu din secululu alu 9. dela pag. 61 XIV, dupa care Rumanii sub nume de Daci locuiau la riuurile: Tisa, Timisiu, Muresiu, Gilpir (Schil) e. c. in tienutu lui Menmorutu cea mai mare parte a locuitorilor o trebuitu se fi fostu rumani, carii dupa cum scrie Petru Maioru in istoria pentru inceputulu rumaniloru in Daci'a pag. 144, si Vasiliu Maniu in disertatiunea despre originea rumaniloru partea I. sarcina II. pag. 260 sau numitu Cosani (apoi Cazari), séu dupa numele cetatii italiene Cos'a (de unde an venitu stramosii lor), séu dupa numirea: Cuzo, cu care unii dintre scriitorii greci au numitu pe rumani: Cuzo Vlachi. --

La pag. 37 § 14 nota 3) observesu, cumca grafulu Iosifu Kemeniu, la care provóca D. K. pentru pustietatea pamentului sasescu de astadi, in magazinu datu de Antoniu Kurz II. pag. 262 nu vorbesce despre starea pamentului sasescu de pre tempulu venirei unguriloru in Ardealu, ce vorbesce despre starea aceluasiu depre tempulu venirei sasiloru in desertulu concesu de catra Geiza regele Ungariei, si asia dara cu loculu grafului Iosifu Kemeniu, la care provoca D. K., nu póte se arate, ca pamentulu sasescu de astadi pe tempulu venirei unguriloru in Ungari'a, si asupra Ardealului, a fostu pustiu, selbatecu fara posesorulu, ma din loculu grafului, Iosifu Kemeniu, la care provoca D. K. nu se póte arata de siguru nice acea, ca pamentulu sasescu de astadi pe tempulu venirei sasiloru in elu, ar fi fostu pustiu fara de posesorulu, nu parte ca a) grafulu Iosifu Kemeniu nu arata, ca desertulu, unde sau asediatu sasii, nu a fostu rumaniloru, ci numai atata, si inca fórte reu, si fara

temeiu, ca desertulu acelu nu ar fi fostu locuitu de rumani; parte ca b) Desertu, cum se scie de comunu, nu insemnédia totudeuna locu fara de posesorulu, cum crediu grafulu Iosifu Kemeniu, si D. K. L.; si parte ca c) Desertulu datu sasiloru de catra Geiza regele Ungariei, unde cum scrie Söllner in statistica Ardealului pag. 63 si cum se póte deduce din Schwartner despre scultetie dela pag. 18 o fostu pasiunea rumaniloru, nu se estinde la totu pamentulu sasescu si la toti sasii, precum se póte acésta vedea din statistica Ardealului scrisa de Söllner pag. 159 si din alti mai multi scriitori, si mai alesu din epistola cardinalului si legatului pontificescu: Gregoriu (la Eder de Initiis — — — Saxonum Transilvanorum pag. 170, si in carticica Éртекезödés az Erdélyi ns. Szász nemzet eredetéről 846 pag. 16 publicata), care epistola o descriu aci pentru latirea cunoscintiei ei, — „Gregorius de S. Apostolo Dei gratia sanctae Mariae in Porticu Diaconus Cardinalis, Apostolicae Sedis Legatus omnibus in Christo fidelibus, ad quos litterae praesentes devenerint, salutem et orationem in Domino. —

Cunctis igitur fidelibus volumus notum fieri, quod cum occasione hujus verbi Desertum, quod verbum est in privilegio gloriosi et illustris domini Regis B. (Belae III.) et nostro ad preces ejusdem Regis impetrato a nobis et obtento super constitutione Praepositurae Ultrasilvanae, quam fecimus, cum prius officium legationis gessimus in Hungari'a, quaestio esset orta inter venerabilem fratrem nostrum A. (Adrianum) Ultrasilvanensem Episcopum et dilectum amicum nostrum P. Praepositum Cibiniensem pro eo, quod occasione praefati verbi Praepositus diceret generaliter omnes Flandrenses Ecclesiae suae fuisse suppositos, e contra Episcopus responderet, Dominum Regem et nos intellexisse de illis dumtaxat, qui tunc erant in illo solo deserto, quod gloriosae memoriae G. (Geiza II.) rex Flandrensibus concessit, et de illis, qui in eodem tantum modo deserto erant habitantes, et eo processum esset, quod quaestio eadem ad Dominum Papam fuisset delata, et inde ad nos remissa, ut pote ad eum, cui interpretatio praefati verbi, Domini Regis mente et voluntate explorata, deberet esse certissima: Praefatus illustris et gloriosus Rex (Bela III. sub quo lis moveri coepta) ad inter-

rogationem nostram hanc interpretationem Vesprii in praesentia Magnatum suorum promulgavit, quod non fuit ejus intentionis tempore constitutionis Praepositurae, nec postea, quod alii Flandrenses Praeposito (Cibiniensi) essent subditi, nisi qui tunc tantum modo habitabant in deserto, quod sanctae recordationis Geisa pater suus Flandrensibus concesserat, et in eodem futuris temporibus essent habitaturi. Nos vero idem cum domino Rege sentientes et eandem interpretationem habentes in animo praedictum verbum sic interpretamur, quod de nullis aliis Flandrensibus intelleximus, nec alios Praepositurae supposuimus, nisi dumtaxat illos, qui tempore, quo ipsam Praeposituram constituimus, in illo tantum habitabant, et erant habitaturi deserto, quod Geisa Rex Flandrensibus prioribus concessit etc.“ —

La pag. 38 unde D. K. retacundu bataia, ce o capetato magiarii dela Simeon regele bulgariloru, si a rumaniloru, dice: ca magiarii n'au avutu plecare de a remane in Moldova, pentruca o socotitu ca nu voru pute face acolo imperiu doritu independente, observediu :

1) Cumca magiarii nu au lasatu Moldova de voia buna, ci batuti de acolo prin Simeon craiulu bulgariloru, si a rumaniloru, si prin Pacinaci federatii lui, cum scrie Constantin Porfirogenitul (de administratione Imp.)

2) Cumca, candu erau magiarii in Moldova, Rumania seu Tiera romanésca nu o posedeau bulgarii cum dice D. K., ci o posedeau rumanii, carii cum putem deduce din loculu lui Ismailu Abulfeda (in Magazinulu datu de Anton Kurz 1846 II. pag. 256 publicatu), Magiariloru in Atalcus au fost vecini sub nume de rumani, carii cum se scrie in Cronica romaniloru Sincai - Cleiniana la pag. 345 seu erau sub clientela regelui Simeonu, care a fostu rumanu, craiu bulgariloru, si rumaniloru (dupa cum se scrie din Baluziu despre Inocentiu a III. in Cronica romaniloru pag. 480, si cum scrie si invetiutul Pray despre patriarchatul Ipechian pag. 463) seu domniau dimpreuna cu bulgarii, sub acestu rege de Rumanu unitu cu beserica Romei

Pre lenga reflexiunile pene aci facute asupra eroriloru facuti de Du. K. L. in istoria Ardealului mai adaugu inca si urmatoarele :

1) E falsu la pag. 8 nota II) : ca la Baaru-

micu seu la Barisiora in tinentulu Hatiegului ar exista ceva arce Zsidovár numita.

2) E falsu la pag. 19 nota 2) : ca numele rumaniloru anteiu ar veni sub nume de Oláh, Blá ch.

3) E falsu la pag. 44 : ca secuiloru s'ar atribui litere scitice, in intielesulu D. K.

4) E falsu la pag. 115 : ca rumanii sau privitu ca robi candu sau invinsu de catra magiarii. — In privintia acestoru erori precum si despre erorii, ce i mai are Du. K. la § 31 pag. 114 unde tratédia despre rumani si despre chineziaturi, mai tardiu voiu mai vorbi in 1860.

Hatiegu, in 30. Decembre 1859.

Gavrilu Popu,
vicariu.

De pre la Ulpia Traiana.

In Decembre 1859.

Citsemu in una din dilele trecute prin cartea D. canonicu Tim. Cipariu intitulata: „Acte si fragmente istorice-besericesci, si nóptea, cea fora de somnu, de cari amu multe de óre candu incóce, mi se reinfaciosiare de pre pagina 158, cuvintele: „кх шкóлехе чеде де prin care пьнь акзм дитрекх нежни дий пре чеи зниги ан Ардеах“, dupa cari mai dederu a mi flutura inaintea mintei si unele corespondentie de pre aici in Gazeta Nrii 82 si 99 an. 1852, din cari celu de antaniu intre altele avea si aceste: „O Dómne! cata e desolatiunea partei acesteia, pline de cele mai scumpe suveniri a le strabuniloru. Atate dieci de mii suflete fora catu de pucina pastiuene spiritala! — — — vai Dómne — — ca dintre 60 parochi numai 3 sont clerici! — Dar si seracia ii coversiesce, ca aici pene acum numai 3 portii canonice intregi se afla. — Nu sciu cauza atatei lipse,“ — — eara in alu doile se scrisese :

„Avea tóta dreptatea corespondintele din Hatiegu, candu se esprima mai deunadi cu atata durere despre desolatiunea ce domina in partea acesta in ori ce privintia o vei lua, caci starea scolare, din care isvoresce, pe unde suride fortuna miserului poporu, celu pucinu o dorita docilitate, o

judecata mai cópta de asi sci ingriji de cele mai de lipsa trebuintie, e aci nici mai multu, nici mai pucinu de catu „tabula rasa.“ Amu calatoritu crucisii curmedisii pe Valea acésta de dulci suvenire, inse amare impresiuni lasa dupo sine aceste suvenire, candu cugeta cineva la ceea ce a fostu, si privesce astadi rainele trecutei mariri cu rusinatoria consternatiune! Asia, consternatiune, caci a ambla prin dieci de comunitati, si a nu da preste unu barbatu inteliginte, ba nece preste un scolarasiu catu de mititelu, Dieu! trebuie se te consternedie! Dar n'a se fia totu asia. — Starea scolaria n'a se remana si pe viitoriu seuitata. — Vicariului Hatiegului i jace la anima imbunarea starei scolari, si, dupa cum me informaiu mai deaprópe, elu si pasi la in. guberniu pentru induratorie dispusetiuni in objetulu acesta. Eata ca si impartasiescu aici vr'o cateva puncte din representatiunea vicariului, facuta inca in 19. Augustu catra in. guberniu, din care putemu vedé si disolatiunea scolare de p'aci, si zelulu cu care a inceputu elu a vindeca reulu dela radacina.“

Intre altele scrie :

„Intru acésta parte a tieriei, numite cerculu Hatiegului, districtulu Albei-Juliei, a caria ocaruire spirituala acum de curendu mi s'a incredintiatu mie, ca unui despusu de vicariu Foraneu preste 40,000 anime de poporu gr. catolicu, — trebuie se marturisescu, cumca in 60 de comunitati mai mari, si in 22 comunitati mai mici nu se afla nici una scóla elementare (!!).“

„Ba ce e cu durere, aici in orasiulu Hatiegu scóla destinata romana elementare este cupriusa pentru gendarmi.“

„Si asia sciintiele au amutitu, si a luminarei si radia cea mai mica cu negura si intunerecu s'a acoperitu, a caria urmare este „cumca in tóta patria poporu mai d... ca intru acestu cercu nu se póte afla. — —

„Acestu reportu ne pune la destulu de chiara lumina demn'a de jale stare a scóleloru din cerculu Hatiegului, si face pe cugetatoriu a condamna tempii trecuti, si pe toti cei ce aveau datoria d'a ingriji de cultura poporului si o lasara atatea veacuri atatu de desolata pe aici.“

Totu cam aseminea jeremiade citiramu cate unele si din alte parti din ostu, nordu, apusul, din

Ungaria, Banatu, Maramuresiu s. a. s. a. inse nice o dieciueala nu putura ele fi atatu de intemeiete, cum e jeremiada hatiegana.

Tóte aceste me rapira séu me afundara la nesce cugete si la nesce intrebari fórté serióse: precum óre ce e? ce póte fi? ca pene ce tóte natiunile, si tóte confesiunile de secolu, dara mai vertosu de cateva diecenie incóce, lucra si inca cu rezultate vederate si imbucuratorie pentru cultur'a si luminarea consangeniloru si corelegionariloru sei prin infiintierea, si organisarea si reorganisarea de scóle, cari sunt midiloculu culturai si fericirei omului, romanulu, si cu distinctiune romanulu unitu, inca totu remane in meseretatea de scóle, care sia ereditu dela secolii celi mai vitregi si intre acésta meseretate si intre sora ei, nescinti'a, órbeca in rusinatoriulu intunerecu spiritualu facia cu conlocuitoriele natiunii, macaru ca incepundu dela prim'a resolutiune imperatésca din 14. Aprile 1698 pene in dilele nóstre prin tóte resolutiunile, diplomele, si decretule imperatesci si primatiale, atingatorie de romani, ca uniti cu beserica catolica, unirea acestora totu numai pentru acea se recomanda, si se partinesce, ca prin densa se scape romanulu de smintelele si retacirile, va se dica, de nescinti'a, carea lu cóplesise pene fusesse necatolitu. Dóra romanulu uninduse si pierde din talentele naturali, recunoscuté si de inimizii lui, de a se conduce, si inaltia la ori cari vertuti demne de numele lui.

Intr'unu misteriu mi se parea mie a fi inveditu respunsulu la intrebarile aceste.

Dara eata se face diua, si tramitiundu la posta, mi se aducu foliele cu imbucuratoria scire, cumca D. canonicu Constantinu Pappalvi e denumitu de inspectoru supremu alu scóleloru pentru archidieceasa de Alba-Julia in Ardealu, si acésta scire mi delatura multe indoieála si superatoria ingrijire si me face se me aruncu intr'o mare de sperantie intemeiete, ca ce a mai fostu cu noi nu va mai fi, ci vomu da si noi de barbati ai doririloru, carii se ne renasca cugetele, se ne inflacare vointiele si se ne iea peliti'a de pe ochi, carii incepuramu a ni'i freca, ca se vedemu unde e diu'a si unde jacú nóptea. —

НЕЧЕСИТАТЕА КЛЕРЪЛЪИ ДН СОЧИЕТАТЕ, ши

Nevoia de pînerea sa dn adevzrata kale a cor-
perei sale. De arhimandritzlx Neofitx Skribonx
шчл. Iашii, tipografia Bzchmvlx romanx
(1859.)

(Urmare din Nr. tr.)

Епiлогъ (конклавое.)

Ка съ дикейетъ ачестъ тратаж, каре поъзъ нi паре
къ ар фi демпъ де лзатъ дн о деосевитъ консидераре,
есте неапратъ съ амиптiмъ компатриодилоръ поштриi
de Nr. 60 алъ зиривлъ Стелеi Дънъреi, знде зиригълъ
аратъ легалитатеа дн каре с'аъ псцъ гъвернълъ прип де-
klararea днделементелоръ къвипте: днънътъдъиреа мо-
ралъ ши материалъ а клерълъи: днъсъ поъзъ нi паре къ
ар тревъи къ ачестъ оказие ка днаипте де а венi да
дикейере, съ адъчетъ ши пъериле ностре. Спре а фаче
ачеста вомъ ревени асъпра материилоръ принципале де
каре амъ ворвiтъ маi дн зртъ

Noi dar zicemъ къ да тоте днтреприндериле де
реформе социале сьнт пзмаi доъзъ дрънъри де апъкатъ:
дн епохеле саъ дн стъриле нормале а статърилоръ,
челе маi де мълте ори се апъкъ калеа менажаментъ-
лъи саъ а мiжлочелоръ де мiжлокъ; днъсъ дн епохеле
саъ дн стъриле аномале а статърилоръ, дн стареа де
reorganizare а сочиейеi, калеа мiжлочелоръ де мiж-
локъ, с'аъ доведитъ де историе, а фi калеа чеа маi пе-
рикълбъ; къчi чеа че нъ воештi а фаче астъзи ештi
невоитъ а фаче мълне, ши аша статълъ ши сочиейатеа
се афл дн о неднчетатъ префачере; тотъ се дйреде
ши нъ се маi дйреде, тотъ се кърпеште ши нъ се маi
кърпеште.

Да о хаипъ веке ори къте петиче веi пъне еа
тотъ есте веке, ши къ кътъ веi пъне маi мълте, къ
атъта еа есте маi хъдъ, къ атъта еа маi мълтъ аме-
нидъ ръипъ. Днъсши Ис. Хс. аъ зiсчъ: нименеа пъне
пейкъ поъ да хаипъ веке къ се ва фаче маi mare
спъртъръ.

Принципалеle зпите се афл астъзи дн епоха ре-
целеръреi lorъ. А рецелера днъсъ, днъсэмъ а репа-
ште, а дnoi, а фаче зиъ дъкръ дн поъ, еаръ нъ а кърпi
не челъ векъ, кареле дн деселе кърпитъри аъ ажънъсъ
а фi стренъзросъ.

Ла лепi поъзъ оменi noi. Дъмнезежъ нi-иаъ датъ.
Ничi нъ кредетъ, къ оменi noi воръ мерце не къi

векi. Ничi нъ кредетъ къ се ва зидi о касъ поъзъ пе
темели пътреде; ва ничi нъ кредетъ къ се ва днчеле
зидиреа дела аконперемънтъ; ши че есте ши маi мълтъ,
ничi нъ кредетъ къ се ва фаче о мовладие поъзъ ши
скъмпъ днтр'о касъ дн каре неднчетатъ поъзъ. Прип
зртаре noi кредетъ, къ днтр'о епохъ де рецелераре
съ воръ аръта ши оаменi рецелераторi, еаръ нъ кър-
питорi.

Ni есте ворва деспре клеръ. Елъ да noi се афлъ
ка дн епоха секолелоръ де мiжлокъ, дн епоха Paleo-
logilorъ. Клерълъ ресъритеанъ, дн аdevзръ ка ши тотъ
ресъритълъ крештинъ аъ фоетъ пълъ акъм стационариъ.
Елъ астъзи аъ днчептъ а се трези кiarъ ши дн Кон-
стантинополе. Зиарълъ Bizantzълъ, пр. амъ арътатъ дн
партеа I, нi аратъ ачеста.

Клерълъ ресъритеанъ кавтъ съ пълъскъ не калеа
реформелоръ ши а днънътъдъирилоръ де ши ретъсесе
дн зртъ де клерълъ челорлате статъри orthodoxe.
Днъсъ дн ачелъ зиаръ се vede къ клерълъ ва съ дн-
чепъ reorganizarea са дела капъ, еаръ нъ дела пiчоаре,
дела вазъ, еаръ нъ дн коастъ, пр. дн непорочире аъ
зртатъ да noi дн трекътълъ kondemnatъ; скъпън-
дъсъ дн vedere къ тотълъ рецимълъ администръреi
клерълъи.

Гъвернълъ постръ аре о mare micisne, micisnea
de а рецелера пълъснеа ромънъ, micisnea de а о къ-
рарисi радикалъ, еаръ нъ пзмаi де аi зпце възиле къ али-
фii спре а се дикиде рана ши а ретънеа рълъчина
рълъи.

Noi л'амъ салътатъ ши длъ салътъмъ ши към пъ-
темъ маi вине аi да конкърсълъ постръ, де кътъ лъмъ-
риндълъ прип тоте мiжлочеле? Не-амъ гъндитъ фортъ
мълтъ де знде съ днчепетъ спре а пътеа маi вине ши
маi къ фолосъ аi ажъта; ши не-амъ лъмъритъ къ, дакъ
аръакъмъ о пътрънъзъторе привире асъпра историеi оме-
ниреi ши а рецелеръреi попорелоръ, дакъ не опримъ къ
стъръре la пълътълъ де пърчедере де знде аъ днчептъ
тотъ рецелерареа неамълъи оменескъ, тотъ цивилисаcia
нациънелоръ крештине де азi, принципълъ а тотъ про-
гресълъи аъ ештi дн Вiглеетъ; неамъ лъмъритъ къ
фъръ конкърсълъ релициеi крештине сочиейатеа де азi
нъ поте фi ори маi вине нъ поте пропъши.

Еаръ де маi стървимъ днкъ асъпра историеi, ве-
демъ deodatъ към варварисъмълъ се метаморфосеъзъ дн
civilisacie, към скълъвiа се скимъ дн либертате, към
дъшеа веке се префаче дн дъте поъзъ. Де о маi стъ-
диетъ днкъ де аиче днаипте, дн орекаре епочи, адикъ
къндъ о пълъсне аъ трекътъ днтр'о реформъ дн алта,

саръш ведемъ, къ тотъдеазна ши претътіндеа реорганizarea клерълѣ аъ прецедатъ пе реформеле социале; ши дин контра ведемъ, къ знде клерълѣ аъ фостѣ стационариъ саъ видіосѣ, аколо ши статълѣ саъ соціетатеа аъ фостѣ стационаре ши видіосѣ.

Ноі дн трататълѣ ачеста, амъ демонстратѣ нечеситатеа клерълѣ дн статѣ, ши конетитъцизиеа са легалъ, примитивъ саъ историкъ. Ноі сокотимъ къ не-амъ есприматѣ къ дестъле темеизри, къ реформеле побстре, нъ с'ар къвени съ се ефектъезе фъръ де клеръ, адикъ фъръ де а дмвзпътъци стареа лѣи моралъ ши материалъ.

Гъвернълѣ побстръ аре о mare micisne, о mai penechimъ, ши о mare respnzdere днаинтеа вииторимеі. Дѣи дѣ есте mai грѣѣ дн челе дин лъзптръ де кѣтѣ дн челе дин афаръ.

Челе дин афаръ атърнъ mai мълтѣ дела чеі дин афаръ; челе дин лъзптръ дпсъ свнт нъмаі дн тъпа побстръ, еар де воръ фі възне, потѣ траде ла vine ши пе челе дин афаръ.

Ачеле дин лъзптръ дпсъ, свнт mai къ сѣтъ челе къпринсе дн § 46 дин конвенцизие. Се зичемъ къ ачестеа prin пиште възне комбинъри с'аъ десвълитѣ дптр'о повъ леѣислъчъзне, воръ фі псе не хъртіе. Ва вені лъкрълѣ ла апликаре. Ледеа фъръ омені аналоѣи ретъне мортъ. Се зичемъ къ воръ фі ши къѣва омені ка с'о апличе; дар дакъ ачеіа, асъпра кърора еа се апликъ, нъ воръ авеа конштиинда десвълитѣ, нъ воръ авеа конштиинда де сине, де демнитатеа опі destinairea оменіскъ, атъпчае еа деже съ се апличе нъмаі къ сфорда ши ва фі пъзитѣ дптръ кѣтѣ ва ста лънгъ еа жандармълѣ гъвернълѣ; атъпчае статълѣ ажънче о соціетате де автомаѣи, дн каре лънгъ фіекаре четъѣенѣ тревъзе съ дее знѣ жандармъ. Тревъзе деѣи десвълитѣ конштиинда де сине дн попорѣ. Ачѣста не ва птеа да дпфѣицареа школедорѣ сътешті! Чине дпсъ ва дпълда inima сътеанълѣ, чине дѣ ва дпсъѣла сѣиптеле принципіи а le Eвангеліеі. Чине дѣ ва преда ачѣастъ филозофие черескъ кареа есте тотѣ атъгъ де печесаръ знѣи сътѣнѣ ка ши знѣи филозофѣ? Ачѣла оре, каре нъ нъмаі къ п'о дпцелече, дар ниѣи о поте чети vine? Дмвзпътъциреа чеа mai дптълѣ ши чеа mai печесаръ пентръ локъиторълѣ сътѣнѣ, есте де а авеа елѣ зн възнѣ менторѣ, знѣ възнѣ пѣсторѣ; фъръ ачѣста, тотѣ дпавъциреа лѣи материалъ, ва терде дн тъпа арендарѣлорѣ ши а жиданѣлорѣ.

Моравъриѣ факъ наѣизеле. Фъръ моравъри нъ есте пъчизне. Нъмаі чине ва шті форма моравъри

възне, ачѣла ва форма о пъчизне. Че ікѣпъ демпъ де тънгитѣ дпфъѣомѣзъ статистика гърмеі ортодоксе а църѣи! Дъпре статистика челорѣ дпкѣиши ла кастелълѣ дела Окпъ, се афъ дн елѣ криминалистѣ кондемнаѣи 99 ортодоксі ши нъмаі 5 де челедалте рѣзри (леѣи) че се афъ дн цѣръ. Че пропорѣизне дименѣатъ се арагъ аѣи! Молдова дъпре статистика Принѣзълѣ N. Съдъ дин 1852, (несокотиндъсъ Бесараѣиа, пентръкъ ши нъмерълѣ кондемнаѣилорѣ се сокотеште ачѣлѣ че аъ прецедатѣ адъѣицеа Бесараѣиеі) аре 1,300,000 ортодоксі ши пълъ ла 1,500,000 де локъиторі че се афла дн тотѣ цѣра; тревъзе prin зрмаре ла 200,000 съ фие неортодоксі; деѣи дакъ 200,000 дин alte рѣзри, даъ нъмаі чипѣи криминалишти, апоі 1,300,000 дъпре дрѣптъ пропорѣизне ар тревъзи съ дее мълтѣ 33 криминалишти; дн фантъ дпсъ се афъ де треі опі 33, каре факъ 99. Бра съ зикъ, къ корънцизиеа ши кримеле свнт дптреитѣ mai марі ши mai мълте дн ортодоксълѣ побстръ попорѣ, де кѣтѣ дн челедалте конѣесіи каре аъ mai пъѣдѣи къ клеръ *). —

(Ва зрма.)

MIXAÏB BITEAZULĂ ши ANDREÏB BATORI.

Баладъ историкъ.

(17., 18. Октомвре 1600.)

I.

Сѣреле къ разе лънchede 'нкъзѣиа,
Тѣмна гълѣезѣлѣ 'н кодръри се гръѣиа,
Ши Mixaïb Biteazulă не воіерѣ аднъ,
Остенитѣ де 'нвинѣерѣ фаче-ши зѣлѣ възнѣ.
„Бравѣ осташи! Грѣисе, мълтѣ аѣи вѣрѣитѣ,
Ши къ арма вѣострѣ цѣра-аѣи претърѣитѣ,
Ази, ръшинеа-матъ, нъ не mai дпфрънтъ,
Мъна чеа ротълѣ не дъшманѣи дпкрънтъ!“

Къндѣ Mixaïb Biteazulă есте ле гръѣиа,
Чомортанѣ, ка солълѣ лѣи Andreïb, venia:
„Дълче салътаре! домнълѣ меѣ дѣи спъне,
Ши елѣ мѣ тръмѣте, ка съ-ѣи спънѣ анъме,

*) Есте де дпсѣмнатѣ къ криминалишти динтре новѣи нъ дптръ дн ачѣстѣ статистикъ, фѣиндкъ и се три-митѣ не ла монъстриѣ.

Къ Ардеалѣ астыѣ Жігмѣндѣ Га Ісагѣ,
Фрате сеѣ Андреѣс е де прінуѣ прокѣматѣ, —
Ші Андреѣс те рогѣ съ'дї ретраці тѣ бстеа,
Къ 'н Ардѣлѣ, остіміці, платѣ-ї ва фї, мортѣа!“

Voda къ тѣфрама фръптеа шї-о штерѣа,
Џнѣ рѣспѣсѣ съ деѣе солѣлѣ зїчаа:
„Мерці тѣ, шї дї сїзне къ преа рѣѣ 'мі паре,
Кѣмкъ алапца къ Жігмѣндѣ дїспаре,
Лѣї Андреѣс івеште, къ елѣ че-а черѣтѣ
Нѣ потѣ нічі къ мортѣ съ даѣ аша мѣлѣ, —
Кѣчї Ардѣлѣ мѣндѣс е 'н а теа пѣтере,
Шї пѣн' амѣ віедѣ дїн тѣнѣ-мі нѣ пере, —
Марї стрѣмоші поштри нѣ пі л'аѣ датѣ,
Че пердѣрѣмѣ кѣндѣа, азї ам кѣштїгатѣ!“

Солѣлѣ се дїкїнѣ, шї 'ндѣрѣптѣ порпеште,
Де рѣспѣсѣлѣ аспѣ, канѣлѣ шї-лѣ клѣтеште.

Dar' Mıxaıs се 'нторче ла дої воїереї,
Кѣчї дїн мѣлѣ Ізпте се 'нкредеа дн еї:
„Џдрео шї Бззескѣ! стрѣпѣці-мі оштрїе,
Mehedınuѣ, Країова фїѣ-мі спре сервіре
Шї къ бстеа вравѣ тречедї ла Сївіѣ,
Кѣндѣ вої ведї ажѣпѣ, аколо съ фїѣ!“

Шї Mıxaıs къ алѣ бсте стѣ съ плече,
Прїн Карпаці днграѣв ла Брашовѣ елѣ трече.
Цѣра Бжрсеї тѣтѣ пѣпте-ї іешїа,
Дарѣрї марї адѣче, лѣї се кѣчерїа,
Dar' de гравѣ маре дн Вестемѣ с'опреште,
Къ Бззескѣ шї Џдреа, — ізте се 'нѣлпеште.

II.

Чомортанѣ ре'нторпѣ еарѣ ла Андреѣс,
Шї рѣспѣсѣ-ї сїзне, кѣндѣ ера къ-аї сїї:
„Voda те салѣтѣ, дарѣ елѣ нѣ пѣте
Dın Ardѣлѣ вр'одатѣ съ трагѣ-а са бсте,
Ка ромѣнѣ нѣ-лѣ ласѣ пѣпѣ аре канѣ,
Кѣчї е о тошїѣ че-а рекѣштїгатѣ;
Nımaı арта пѣте ка съ хотѣрескѣ,
Џнгѣрї, сѣѣ ромѣнї, дн елѣ съ домпѣскѣ!
Dımpne! де вреаї тропѣлѣ, бстеа съ о стрѣпці,
Шї а лѣї тѣрїѣ, dın Ardѣлѣ с'о стѣпці!“

Nememı плѣкѣ 'н цѣрѣ, пѣртѣ спата крѣпѣ,
Сѣв стїндардѣ адѣпѣ лѣме фѣрте мѣлѣ,
Шї сѣтошї де сѣпѣе грѣбескѣ ла Сївіѣ,
Дѣрѣ лѣпта 'нѣлїа ва 'їѣ мортѣ ор ва 'їѣ віѣ. —

Таверї рѣдїкарѣ, шанѣзрї дшї сѣпарѣ,
Тоці, пе орї че брѣ де-атакѣ се гѣтарѣ.

Nıpте се фѣкѣсе шї-остїле дѣртіа,
Nımaı кїарѣ стрѣжарї шї лѣпа вігїа, —
Dar' doı dın трапшїї се лѣса де пазѣ,
Пе Mıxaıs съ-лѣ черче сѣѣ а лѣнеї разѣ.
Тавера ромѣнѣ еї о 'нкѣпцісра,
Пе Mıxaıs вѣзѣрѣ ла фокѣ кѣм шедѣа
Къ воїерї 'н сѣатѣрї перекѣндѣ-шї віне, —
Шї се днпрозїрѣ де-а Ізї остѣшїте!

Чеї стрѣжарї де нѣпте ла Андреѣс грѣвіа,
Шї dın сомнѣ скѣлѣндѣлѣ, есте де грѣїа:
„Пе Mıxaıs вѣзѣрѣмѣ! бстеа Ізї е мѣлѣ,
Dımpne! н'ар фї віне, съ прїмімѣ азї Ізпѣ!“

Шї Андреѣс днтрѣѣв: „че-ї dar' де фѣкѣтѣ?“
Ka де вісѣрї реле, мїптеа і-а стѣтѣтѣ!
Чомортанѣ рѣспѣнде: „Dımpne! нѣ ешїї сїнгѣрѣ, —
Нїчі о деспераре пѣн' конѣвчї тѣ знгѣрѣ!
Стѣѣа лѣї Mıxaıs, кредѣ, н'а лѣчї дн вѣчї,
Тѣ къ арта, акѣндео дн пѣорїї чеї рѣчї.
Deпа тіне-атѣрпѣ съ фїї дн domпїѣ,
Сѣѣ ачѣста цѣрѣ съ фїѣ 'н скѣлѣвіѣ?“

Џнѣ вѣтрѣпѣ грѣїеште: „паче съ пе черї,
Къ дѣштанѣ маї таре нѣ поці фаче цѣрї, —
Трѣгѣпїндѣ ної Ізпта, ажѣторїѣ пі-ажѣпѣ,
Azı, дѣр' нѣмаї снада Ізї Mıxaıs днпѣпѣ!“

III.

Zorıle азрїте плѣкѣ 'н рѣсѣрїтѣ, —
Dar' Andreıs се плѣпѣе къ елѣ-аѣ грѣвітѣ,
Шї адѣкѣ къ сїне зїѣа лѣмїнатѣ,
Кѣндѣ де лѣпѣтѣ маре нѣ е гата 'ндатѣ.
Пе о мѣсѣ пѣгрѣ, арте, флорї ера,
Шї елѣ ле прївеште шї се кѣцѣта, —
Флорї ка съ-шї алѣгѣ шї се факѣ паче
Сѣѣ съ-шї леѣе арта подѣлѣ де-алѣ десфаче?
Че е 'н паче флѣреа, кѣндѣ с'а вештезї,
Че е арта 'н лѣпѣтѣ кѣндѣ н'а вірїї?!
Inıma-ї се 'нфрѣпѣе де о греа пѣстраре,
Mıpтеа і се 'нжѣгѣ де гѣндѣлѣ челѣ маре!
„Дѣ-те Чомортане! ізте ла Mıxaıs,
Къ дорескѣ еѣ паче, де шїре съ-ї даї, —
Паче къ опѣре чере пѣптрѣ бсте,
Пачеа къ рѣшїне, о днскїтѣѣ къ мортѣ!“

Солзлѣ плѣкъ 'ндагь, prin стрѣжѣ стрѣзѣтъндѣ,
 Пре Михаѣл дн коргѣлѣ челѣ пѣредѣ аолѣндѣ,
 Шѣ череште паче, — — dar' Михаѣл n'аде,
 Сѣатрѣ шѣ рѣцѣ пѣлге пѣтзлѣ нѣ-ї пѣтрѣнде.
 Солзлѣ 'шѣ петрече зѣва днзѣдарѣ,
 Сѣра се ре'пторче кѣ о спатѣ 'n дарѣ,
 Ка Андреѣс се вѣдѣ кѣ че дарѣ ловеште
 Днѣ Михаѣл дн лѣпѣ, елѣ де се порпеште.

Шѣ дн алга зѣвѣ мѣндрѣлѣ де Андреѣс,
 Плѣкъ сѣ се 'мпаче кѣ рѣвалѣлѣ сѣѣ, —
 Салвеле ресѣнѣ, принѣцѣ се 'нтѣлнрѣ,
 Де рѣсвоѣс сѣѣ паче мѣлѣтѣ се сѣлѣлрѣ, —
 Дар' ка вѣсѣ е пачеа, кѣ-амѣндоѣ череа,
 Чѣеа че алѣга, нѣчѣ знѣлѣ дѣдеа, —
 Вре Андреѣс о дѣрѣ дн Ардѣлѣ маѣларѣ,
 Вре Михаѣл, ромѣнѣ, — шѣ нѣ се 'мпѣкарѣ!

„Сѣлѣтате вѣлѣ!“ Баторѣ-шѣ лѣа,
 Дар Михаѣл дн клѣпѣ сѣлнѣ де лѣпѣ да,
 Тѣлѣрѣе зрѣлѣ, пѣштеле покнѣрѣ,
 Брадѣ дн брадѣ ловеште, шѣ крѣдѣ се рѣлрѣ.
 „Вода сѣ трѣѣскѣ!“ Ромѣнѣї стрѣга,
 Кѣчѣ дн фрѣнѣга ѳстѣї не вравѣ комѣнда, —
 Мѣлѣцѣ воѣнѣчѣ се 'нкрѣпѣ пѣптрѣ дѣлѣча дѣрѣ,
 Дѣла зорѣ фрѣмѣсе пѣлѣ де кѣ сѣрѣ!

„Михаѣл сѣ трѣѣскѣ!“ кѣчѣ Андреѣс е 'нвѣнѣсѣ,
 Шѣ кѣ ѳстеа 'птрѣгѣ вѣлѣтѣ шѣ рѣспѣнѣсѣ,
 Шѣ апѣкѣ ѳзга 'n дѣра чеа лѣшѣскѣ,
 Де Михаѣл, сѣ пѣтѣ, сѣ се мѣлѣтрѣѣскѣ!!

1859.

Мариенескѣ.

M a n d r a.

(Versu romanescu de unu magiaru.)

Sci tu Mandra, tiéd voltam, (alu teu am fostu)
 de már nem vagyok; (dar acum nu sunt)
 Pentru tine 'mi totu mai arde,
 még sem is halok; (si totu nu moriu)
 Iubesce pe cine 'ti place,
 én azt nem bánom; (numi pasa)

Fara ca mai insielatu
 szivből sajnálom. (din sufletu imi pare reu)

Orbu amu fostu io de vedere,
 szivem titkait (secretele sufletului)
 Ca ti leamu spusu tóte tie,
 n'am ascunsu semmit; (nemica)
 Dami dara respunsu afara
 szegén fejemnek, (sermanului meu capu)
 Numi aduce peritiune
 árva szivemnek. (seracului meu sufletu)

Sa ne dee Dumnedieu,
 valamint eddig (ca si pena acum)
 Mai multu bine decatu reu
 Egész a sirig. (pena la mormentu)
 Nincsen Brassó békerítve (B. nui asediatu)
 slobodu (liberu) e drumulu,
 Ki lehet menni belőle, (poti esi din elu)
 nu'ti bate gendulu.

Csak egy rózsza marad benne
 las' se remaie
 Kiért holtig faj a szivem
 asia mi trebue. —

T r i e t u.

(Triolett.)

Mi ai fostu ca si unu sóre
 Candu mi ai juratu amoru
 A vietiei mele flóre
 Mai suavu mirositóre,
 Mi era a ta amóre

Profumu incantatoriu;
 Dara tóte 'su trecátóre:
 Amóre, flóre, sóre
 Apune totu si móre,
 Trecú si alu teu amoru! . .

S. D. . nu.